

vým a pracovními) řídí se však neodvislými zákony. Mohou na čas podléhati vlivu změn ve mzdě a kapitálovém úroku, ne však trvale. Pozemková renta bude míti vždy tendenci stoupat, podnikatelský zisk jakožto výsledek činnosti počítající s pravděpodobností budoucích cen výrobků, tedy činnosti spekulativní bude sice měnlivý, může zmizeti úplně, může proměnit se ve ztrátu, ale vždy znovu bude podnikatel hledět, aby příští činností došel k zisku.

Oddíl II.

Důchod a jmění.

Důchod jest sice jenom to, co sloužiti má spotřebě. Avšak důchody nejsou plně spotřebovány. Část jich stává se jměním, to jest novou zásobou statků a peněz, které buď přímo slouží výrobě neb výdělkové činnosti (rozmnožení výrobních prostředků, rozmnožení zásob zboží za účelem dalšího prodeje, výstavbou domů, nabytím akcií a pod.), neb nepřímou (uložením peněz, koupí obligací, nabýváním pohledávek a pod.) podporují výdělkovou činnost, neb mrtvě leží (peníze thesaurované, chystaná výbava pro dceru), nebo slouží k poskytnutí vzdělání dětem a vyzbrojení jich pro hospodářský život budoucí.

Důchody mají tedy význam nejenom pro spotřebu, pro povznesení životní míry, nýbrž také pro hospodářský pokrok. Zájem pokroku vyžaduje, aby výrobní prostředky neležely ladem, aby dostávaly se do rukou těch, kteří nejvíce jejich pomocí vytěžití mohou nejen pro sebe, nýbrž i pro zvýšení celkového důchodu a tím také důchodů jiných osob.

V tomto směru působí podnikatelský zisk i kapitálový důchod velmi blahodárně, poněvadž prvý podněcuje k výrobě a jejímu zdokonalení, druhý ke spořivosti. Pozemková renta tohoto významu nemá, poněvadž od vůle jednotlivce není závislou, je však nevyhnutelnou v každé hospodářské organizaci, jak jsme viděli, a proto je rovněž formou tvoření jmění.

Pro národohospodářský a kulturní rozvoj jest nejdůležitější, aby všechny vrstvy mohly tvořiti jmění čili aby měly důchody, jež by plně spotřebovati nemusily. Ačkoli podíl mzdy na celkovém čistém výtěžku hospodaření vzrůstá, přece jsou velice početné vrstvy právě dělnické, které mají důchody jen tak ve-

liké, mnoho-li stačí k nutné jejich potřebě v době jejich pracovní schopnosti, takže tyto vrstvy netvoříce jmění, nemají také fondu pro lepší výchovu dorostu, pro dobu zmenšení své schopnosti ku práci.

Proto jsou neobyčejné důležitosti všeobecné, nejen třídní všechna opatření, jimiž má býti cestou organizační neb veřejno-právní docíleno zlacnění neb zdarma poskytnutí nejdůležitějších potřeb, které jinak kryjí se ze jmění. Nucená návštěva školní a udržování normálních škol na útraty veřejných korporací, pokračovací školství živnostenské, útulky pro mládež v pracovní době rodičů, veřejné knihovny a čítárny, musea, veřejné přednášky, laciná četba vydávaná s pomocí veřejných korporací nahražují aspoň částečně těmto vrstvám nedostatek jmění potřebného k výchově dorostu. Péče o zdraví mládeže zřizováním feriálních osad, hřišť, je stejně důležitosti jako péče bytová, zřizování nemocnic, veřejné zdravotnictví a právní ochrana nemajetných.

Sociální, ochranné zákonodárství, pojišťování rizika ztráty výdělků při onemocnění, úrazu, nezaměstnanosti, invaliditě a stáří hledí těm, kteří nemohou uspořít tolik, aby jmění bylo základem života jejich, jednak zabezpečiti dlouhé užívání pracovní síly, jednak pojistiti je pro případ ztráty jejich výdělkové schopnosti, aby nebyli odkázáni na důchod ze zaopatřování chudých.

Všecka tato opatření mají veliký kulturní a hospodářský význam, poněvadž jimi pojišťuje se nejen důchod pro jednotlivce, nýbrž ohromné jmění národní uložené v pracovní síle a její výkonnosti nynější i budoucích generací a to zase nejenom ve prospěch celku, nýbrž také ve prospěch těch, z jichž důchodů ve formě daní, dávek, přírůžek, příspěvků se takováto zařízení zřizují.

Všecka tato opatření budou záviseti od celkového výtěžku národohospodářského v určitém území. Bude-li tento výsledek hospodaření tak malý, že vůbec přírůstek jmění může býti nepatrný čili bude ohromné procento těch, kteří nemohou, chtějí-li býti živi, zachovati ani haléře a malé procento těch, jichž důchody jsou vyšší, ale přece ne takové, aby odnětím jejich části opětně značné množství jich nekleslo na důchodový stupeň, kde

nelze tvořiti jmění, tam budou zůstávati opatření sociální" pozadu a musí zůstávati, nemá-li se bída zvětšovati.⁹⁰⁾

A proto také všecka sociální péče, vyrovnávající rozdíly důchodů, bude odvislá od celkového důchodu národního. Aby ten co nejvíce vzrůstal jest zájmem všech vrstev obyvatelstva, dělníků jako podnikatelů.⁹¹⁾

Připouštím, že mnoho z důchodů je zamlčeno a že statistika tato trpí také vadou, že neuvádí stáří a postavení společenské dotčeného poplatníka. Je dále jisto, že ti, kdož mají pevný plat (úředníci, dělníci) přicházejí zde ve větším počtu než samostatní, poněvadž jejich příjem je snadno kontrolovatelný (přímo hrůznou cifrou jest, že na př. v Rakousku bylo ze všech samostatných jen 10%, ze zřízenců 50%, z dělníků 5·8% povinno k dani příjmové r. 1903 a tu ještě připadlo z 1000 poplatníků na obchod, průmysl a živnosti 579 s 1590 mil. příjmu, na zemědělství jen 103 poplatníci s 311 mil. příjmu, kdežto na veřejnou službu 173 se 466 mil., na svobodná zaměstnání 50 se 167 mil. příjmu, na lidi žijící z důchodu 87 s příjmem 373 mil. Ze 2,164,582 samostatných zemědělců bylo k dani povinno 94,316 čili 4·35% a 95·65% mělo příjem pod 1200 K (1), z 523,420 v živnosti a průmyslu samostatně činných 323,318 čili 61·75%, v obchodě a dopravě z 368,580 samostatných 208,380 čili 53·8%. Také to, že r. 1903

⁹⁰⁾ Při jednání o starobním a invalidním pojišťování měla býti Halič a Bukovina z něho vyňata a největší zastánci se smiřovali s tímto opatřením. Proč? Poněvadž tyto země jsou tak pozadu ve svém hospodářském vývoji, že by důchody jejich obyvatelstva nesnesly tohoto zatížení. A při témže jednání domáhali se malí živnostníci a rolníci, aby byli pojmuti do pojištění. To nebyly agitační důvody zástupců těchto vrstev, nýbrž zde hlásil se fakt, že vedle dělníků jest zde celá spousta samostatně pracujících občanů, kteří nemohou ze svých důchodů ničeho ušetřiti.

⁹¹⁾ Srovnáme-li na př. Rakousko-Uhersko s Německem s vidíme, že dle Helfferichova odhadu národní jmění soukromé v Německu obnášelo 300 miliard M, čili na osobu průměrně 4100 M; dle odhadu Fellnerova (1913) v Rakousko-Uhersku 126 miliard čili na hlavu 2470 K = 2100 M (M = 0·85 K), tedy na hlavu jmění v Rakousko-Uhersku poloviční. — Vezmeme-li důchody dle daně z příjmů, tu vidíme, že v Prusku bylo důchodů přes 300 M r. 1910 7056 mil. M, r. 1892 jen 2223 M. V Anglii nad 3600 M, r. 1881 již 10,782 mil. M, r. 1908/9 pak 20,198 mil. M, v Rakousku (bez Uher) všech zdaněných (nad 1200 K) 2673·8 korun r. 1898, 4542·7 r. 1909.

obnášel zdaněný příjem, o němž zde mluvíme, 2945 mil. a r. 1908 tedy za 5 let na to 4542·7 mil. ukazuje, že bylo velmi hřešeno při příznávkách i ukládání.

Ale přes to i kdybychom o 50% zvýšili sumu sloužící příjmové dani za základ, dostaneme teprve příjem 6¼ miliardy K a to příjem od 1200 K, kdežto jen v Prusku při příjmech přes 3000 M činil zdaněný příjem 10¼ miliardy a při tom bylo v Prusku poplatníků s příjmem od 900 M do 3000 M 88·5%, takže suma 10¼ miliardy připadá na 11·5% poplatníků daně příjmové! R. 1909 obnášel počet poplatníků do 1800 K příjmů 46%, od 1800 K do 3600 K 34·77%! Je přirozeno, že 11·5% poplatníků s příjmem 10¼ miliardy mohou více uložit do jmění než 19·23% poplatníků v Rakousku s příjmem přes 3600 K.

F. C. May zvyšuje v Prusku příjem zdaněných osob o 20%, takže by skutečný příjem obnášel 15¼ miliardy, k tomu připočítává příjem v ostatním Německu žijících osob 62 procenty pruského příjmu (dle počtu obyvatelstva), tedy okrouhle 9¼ miliardy, takže dle pruského základu obnášel by zdanitelný příjem (nad 900 M) 25¼ miliardy. Počet výdělkově činných osob počítá v Německu na 30 mil., z nichž 10 milionů má příjem nad 900 M, ostatní průměrně 750 m čili těchto 20 mil. 15¼ miliardy, čili úhrnný důchod v Německu dle dat z r. 1905/7 40¼ miliardy (pro r. 1895 odhaduje tento důchod na 25 miliard, 1905 na 31 miliard, takže roční přírůstek 5·1%, roční přírůstek obyvatelstva 1·6%). V důsledku toho počítá roční přírůstek jmění soukromého v Německu na 9 miliard. Srovnáme-li tato čísla s čísly v Rakousku (při počtu 30 mil. oby., v Prusku 40 mil., v celém Německu 65 mil.), uvidíme onen ohromný rozdíl v důchodu a v tvoření jmění. Ovšem to je snadno vysvětlitelné, uvážíme-li, že spočívá celá tíha pokroku výrobního v Rakousku na zemích české koruny. Dol. Rakouských, Štýrsku, Vorarlberku a Terstu, kdežto ostatní jsou země pro nízký stav vzdělání obyvatelstva, povahu obyvatelstva event. vlastnictví půdy málo produktivní, konsumní a z části vůbec pasivní. Pojišťování soukromých úředníků ukázalo na př., že Halič velmi nesprávně platí příspěvky, má ohromnou kvotu nedobýtných příspěvků, takže musí ostatní země pro tvoření kapitálové úhrady ze svých přebytků dosazovatí do haličských fondů kapitálové krytí.